

RODZICU, CZY TWOJE DZIECKO JEST ZDOLNE ?

Charakterystyczne cechy dzieci zdolnych

Obserwacja dzieci uzdolnionych pozwala na wyodrębnienie pewnych charakterystycznych dla nich cech już od wieku niemowlęcego i przedszkolnego:

- **nadzwyczajna aktywność połączona z nadwrażliwością na bodźce** – już jako niemowlę dziecko może spać znacznie krócej niż to przewidują poradniki.
- **ciekawość i dociekliwość** – objawia się zagłębieniem w różne zakamarki, bezustannym zadawaniem pytań. (Co to? Dlaczego? Po co?)
- **umiejętność koncentracji** – dziecko potrafi skupić się na jednej **czynności** przez dłuższy czas, nie rozprasza go hałas ani inne bodźce zewnętrzne.
- **bogata wyobraźnia** – trzy-, czteroletek powołuje do życia zmyślonych przyjaciół, miewa zaskakujące skojarzenia (ta plama wygląda jak zwierzę) i wpada na nietypowe rozwiązania.
- **poczucie humoru** (często abstrakcyjne) – dziecko może zaśmiewać się z czegoś, co rówieśników zupełnie nie śmieszy; może bawić się słowem, z upodobaniem wymyśla neologizmy, czasem zaskakująco trafne,
- **dobra pamięć** – wystarczy powiedzieć coś raz, a dziecko już zapamięta; przedszkolak może też twierdzić, że przypomina sobie różne rzeczy z czasów niemowlęctwa.
- **łatwość rozumienia zasad i reguł** – nie tylko usłyszanych, ale i sprawdzonych na własnej skórze.
- **wrażliwość i otwartość na problemy innych** (A czy psy nie marzną w łąpki, jak chodzi bez butów po śniegu?), postrzeganie spraw z różnych punktów widzenia (to jest dobre dla mnie ale za małe na Ciebie...

- **szerokie zainteresowania** – często połączone z zamiłowaniem do kolekcjonowania (także nietypowego, stąd liczne zbiory patyków, niebieskich misiów, śrubek, skuwek, gładkich kamieni)
- **skłonność do perfekcjonizmu** („Wiem jak to powinno wyglądać, więc muszę zrobić dokładnie tak!”)

Na etapie edukacji szkolnej niektóre z cech ujawniają się nadal i dodatkowo pojawiają się kolejne :

- Szybkie zapamiętywanie, prawidłowe kojarzenie i rozumowanie
- Ciekawość świata i ludzi, dar bystrej obserwacji otoczenia
- Szeroki wachlarz zainteresowań, dużo wiadomości pozaszkolnych, niekiedy ukierunkowane uzdolnienia i pasje
- Wykonywanie zadań umysłowych z przyjemnością, umiejętność skupiania uwagi przez dłuższy czas na tym, co je interesuje
- Bogata wyobraźnia, ciekawe, oryginalne pomysły
- Potrzeba wyrażania swoich wrażeń, myśli, emocji w różnej formie, np. w muzyce, tańcu, plastyce, w słowie lub piśmie.
- Niezależna postawa, obrona swoich poglądów i pomysłów

Cechy wybitnie uzdolnionych dzieci:

- duża wiedza w wybranych dziedzinach,
- bogate słownictwo i łatwość wypowiedzenia się,
- szybkie zapamiętywanie faktów,
- szybkie postrzeganie związków przyczynowo-skutkowych,
- poszukiwanie cech wspólnych zjawisk i dzielących je różnic,
- krytyczne i niezależne myślenie,
- zmysł obserwacyjny,
- „nałóg” czytania.

Stosunek do pracy i zainteresowań:

- chcą rozwiązywać zadania do końca,
- szybko nudzą się przy rutynowych zadaniach,
- chętnie pracują samodzielnie,
- dążą do perfekcji,
- są samokrytyczne,
- stawiają sobie trudne do osiągnięcia cele

Zachowania społeczne:

- zajmowanie się takimi problemami jak sprawiedliwość, dobro-zło, prawo-bezprawie,
- odrzucenie przemocy fizycznej,
- indywidualizm,
- nieuleganie autorytetom,
- przejmowanie odpowiedzialności,
- niezawodność w planowaniu i organizacji,
- wolą towarzystwo starszych od siebie dzieci i osób dorosłych,
- potrafią się wczuć w sytuację innych osób i są zainteresowane problemami politycznymi i społecznymi.

Charakterystyczne cechy szczególnie uzdolnionych dzieci:

- Jest bystrym obserwatorem, przytomnym i szybko podchwytyjącym nowe rzeczy
- Potrafi wykonywać zadania umysłowe z przyjemnością
- Potrafi uczyć się szybko i dobrze
- Używa poprawnie wielu słów
- Zadaje bardzo dużo pytań
- Ma oryginalne pomysły
- Skupia swoją uwagę na tym, co mu się pokazuje nowego
- Ma dobrą pamięć
- Lubi czytać
- Przewodzi w grach z innymi dziećmi w tym samym prawie wieku
- Ma pomysły na zabawę, gdy bawi się samemu
- Ma obowiązki do wypełnienia przekazane przez nauczycieli w przedszkolu lub grupie zabawowej
- Spędza dużo czasu na malowaniu i rzeźbieniu
- Ma dobre wyczucie perspektywy i szczegółu, gdy rysuje
- Rysuje oryginalne rysunki, które nie przypominają prób innych dzieci
- Lubi oglądać obrazy i komentować je
- Ma dobre poczucie rytmu i lubi poruszać się w takt melodii
- Posługuje się ekspresywnymi ruchami ciała dla okazania nastroju, emocji

- Ma dobrą koordynację ruchów
- Lubi wystukiwać rytm, gdy gra muzyka
- Jasno wyraża koncepcje w mowie
- Nie zraża się łatwo, gdy rzeczy nie idą po jego myśli
- Wczesnie zaczyna czytać
- Lubi rozwiązywać zadania liczbowe
- Pragnie poznać przyczynę zjawisk
- Jest manualnie zręczny i potrafi manipulować niewielkimi przedmiotami
- Bardzo pochłaniają je rzeczy, wobec których wykazuje zainteresowanie
- Bez przerwy eksperymentuje z nowymi rzeczami
- Woli samodzielnie rozwiązywać problemy
- Jest bardzo pomysłowy w znajdowaniu odpowiedzi i nowych sposobów robienia czegoś
- Ma bujną, bogatą wyobraźnię i tworzy świat fantazji
- Jest ożywiony, gdy rozwiązuje problem bądź dokonuje jakiegoś odkrycia
- Samo podaje pomysły nowych zadań, nie polega na innych przez cały czas
- Przejawia radość życia
- Jest pewny siebie, jeśli chodzi o umiejętności rozwiązywania nowego problemu
- Ma bardzo wielu przyjaciół i kolegów
- Jest zawsze skory do odkrywania otoczenia
- Inni traktują go jako przywódcę
- Wymyśla pomysły opowiadań i lubi je opowiadać
- Przejawia bardzo niezależną postawę wobec życia
- Przejawia zamiłowanie do zabaw językowych, gier słownych
- Niegrzecznie zachowuje się zwłaszcza w chwilach znudzenia lub sfrustrowania
- Brak cierpliwości wobec rówieśników wolniej kojarzących fakty

Dziecko zdolne w środowisku szkolnym i rodzinnym

Utalentowane dzieci i młodzież to skarb, który trzeba umieć cenić i chronić. Dlatego oraz więcej pedagogów i nauczycieli dużą wagę w swojej pracy dydaktycznej i wychowawczej poświęca dzieciom szczególnie uzdolnionym. Przejawy talentu występują bardzo wcześnie. Najważniejszym etapem życia dziecka, w którym można wpływać na wszechstronny rozwój dziecka jest okres od urodzenia do dziesiątego roku życia.

Uczeń zdolny różni się od innych dzieci. Już w dzieciństwie wyprzedza rówieśników pod względem rozwoju psychofizycznego. Ma wzmożone potrzeby poznawcze, interesuje się otoczeniem, poznaje nowe zjawiska, sytuacje, sam wynajduje sobie zadania, szukając odmiennych sposobów ich rozwiązania. Dzieci zdolne uczą się wcześniej chodzić, mówić, wcześniej wchodzą w okres dojrzewania. Przed rozpoczęciem nauki szkolnej, często umieją już czytać. Już od najmłodszych lat możemy zaobserwować między dziećmi nawet w swojej rodzinie wyraźne różnice indywidualne, określane mianem zdolności. Dotyczą one łatwości i tempa uczenia się bez nadmiernego wysiłku, szybkości myślenia, rozumowania, trwałej pamięci. Rozwój zdolności wiąże się z prawidłowościami rozwoju psychicznego. W miarę upływu lat zdolności te różnicują się i pojawiają się zdolności bardziej wyspecjalizowane. Najwcześniej pojawiają się zdolności matematyczne i artystyczne, zwłaszcza muzyczne i plastyczne. Zdolności rozwijają się niezależnie od rozwoju fizycznego dzieci. Uczeń zdolny ma duże możliwości zapamiętywania i przetwarzania informacji. Może brakować mu cierpliwości i zrozumienia dla powolności innych. Nie lubi rutyny i podporządkowania się ogólnym regułom. Potrzebuje innych zadań. Dziecko zdolne wyróżnia się aktywnością intelektualną, zdolnością do abstrakcyjnego i syntetycznego myślenia. Uczeń zdolny potrafi dostrzegać zależności skutkowo - przyczynowe. Dostrzega błędy w rozumowaniu dorosłych. Ma problemy ze znalezieniem autorytetów. Uczeń zdolny potrafi myśleć krytycznie. Ma duże oczekiwania i wymagania. Jest samokrytyczny i skłonny do oceniania innych. Lubi nowe sposoby wykonywania zadań, jest twórczy, innowacyjny. Dziecko zdolne charakteryzuje się bogatym słownictwem i łatwością wysławiania się. Ma wiele wiadomości, wiedzę z różnych, wyszukanych dziedzin. Nudzi go szkoła i rówieśnicy. Może być odbierane przez innych jako niegrzeczne, narzucające swoją wolę, opryskliwe, dominujące, czy pewne siebie. Na lekcji zadaje dużo pytań, jest ruchliwe, łatwo popada w konflikty. Inną cechą dzieci uzdolnionych jest niezależność, preferowanie pracy indywidualnej, poleganie na sobie. Dziecko takie odrzuca opinie rodziców, rówieśników, jest niekonwencjonalne. Indywidualizm wiąże się z oryginalnością, sprzyja aktywności twórczej. Dla uczniów zdolnych typowa jest różnorodność zainteresowań i zdolności. Miewają więc trudności z wyborem określonego, konkretnego kierunku kształcenia. Kolejną cechą uzdolnionych dzieci jest perfekcjonizm. Zdolność postrzegania połączona z intensywnością emocjonalną, skłania te dzieci do nadmiernych oczekiwań względem siebie i innych. Często na

nierealistyczne stawiane sobie cele zużywają dużo czasu i energii w sposób mało efektywny. Nadmierny perfekcjonizm prowadzi czasem do zaniżonych efektów w porównaniu z możliwościami. Cechy wynikające z natury poznawczej dziecka zdolnego mogą powodować trudności w funkcjonowaniu społecznym i emocjonalnym.

Uczeń wybitnie zdolny dostrzega zależności przyczynowo skutkowe. Trudno mu akceptować subiektywnie oceniany brak logiki i konieczność uznawania poglądów tylko ze względu na zaufanie do autorytetu (np. nauczyciela). Dostrzega błędy w rozumowaniu dorosłych. Ma problemy ze znalezieniem autorytetów. Brak krytycyzmu, nadmierna pewność siebie może prowadzić do nietrafnych ocen, braku zaufania do ludzi. Cechuje go też umiłowanie prawdy i uczciwości. Zetknięcie własnego idealistycznego świata wartości z rzeczywistością jest bolesnym rozczarowaniem. Dziecko wybitnie zdolne organizuje sytuacje i ludzi w struktury według określonego porządku. Wszystko systematyzuje, konstruuje złożone systemy i struktury. Może być więc odbierane jako zasadnicze, niegrzeczne, narzucające własną wolę, opryskliwe, dominujące, pewne siebie. Ten indywidualizm, związany z umiejętnością i wolą tworzenia własnych konstruktów teoretycznych i sytuacji społecznych, powoduje, że otoczenie ma trudności z zaakceptowaniem ucznia. Dziecko zdolne charakteryzuje się bogatym słownictwem i łatwością wysławiania się. Ma wiele wiadomości, wiedzę z różnych, wyszukanych dziedzin. Nudzi go szkoła i rówieśnicy. Przez innych spostrzegany jest jako ten lepiej wiedzący. Uczeń taki myśli krytycznie. Ma duże oczekiwania i wymagania. Jest samokrytyczny i skłonny do oceniania innych. Lubi nowe sposoby wykonywania zadań, jest twórczy. Może zaburzać plany, odrzucać to, co znane. Surowe ocenianie siebie i innych może być przyczyną frustracji, niezadowolenia z siebie i otaczającej rzeczywistości. Kolejna cecha poznawcza to duża podzielność uwagi i koncentracja na problemie. Sprzyja to osiągnięciu celu, wytrwałości i uporczywości w dążeniu do celu. W okresie intensywnych działań twórczych osoby zdolne nie są w stanie przerwać wykonania zadania. Zaniedbują swoje obowiązki i kontakty z innymi ludźmi. Uczniów o zainteresowaniach ukierunkowanych trudno skłonić do realizacji programu, który nie jest w centrum ich zainteresowania. Wybitnie zdolnych cechuje też wrażliwość, empatia, pragnienie, by być zaakceptowanym przez innych. Prowadzi to do nadmiernej wrażliwości na krytykę, a nawet odrzucenia przez rówieśników. Osoby uzdolnione są niezależne, preferują pracę indywidualną, polegają na samym sobie. Dziecko zdolne odrzuca opinie rodziców, rówieśników, jest nonkonformistyczne, niekonwencjonalne. Indywidualizm wiąże się z oryginalnością, sprzyja aktywności twórczej. W krańcowych przypadkach prowadzi do wyobcowania, co powoduje trudności w kontaktach międzyludzkich. Różnorodność zainteresowań i zdolności powoduje trudności z wyborem określonego, konkretnego kierunku kształcenia. Otoczenie oczekuje od nich

stałych i wszechstronnych kompetencji. Wybór jednego kierunku kształcenia wiąże się z rezygnacją z drugiego, co może być boleśnie przeżywane. Wraz ze zdolnościami twórczymi występuje specyficzne poczucie humoru. Dotyczy ono dostrzegania absurdalności sytuacji. Żarty te nie są zawsze zrozumiałe dla rówieśników. Funkcjonowanie poznawcze dziecka może stwarzać mu problemy w sferze społecznej i emocjonalnej. Najczęściej wymienianymi trudnościami są tendencje o charakterze depresyjnym. Mogą one wynikać z idealistycznego pojmowania świata, niezadowolenia z siebie, nadmiernych oczekiwań otoczenia, przeżywania konfliktów wewnętrznych. Ważne jest, by stawiać tym dzieciom bariery i wymagania w sposób realny. Inny rodzaj depresji wiąże się z niewłaściwym oddziaływaniem otoczenia społecznego. Obniża ono aspiracje dziecka zdolnego, nieprawidłowo ocenia jego rzeczywiste osiągnięcia, doprowadza do zaniżonego poczucia własnej wartości. Zjawisko to występuje u dzieci i młodzieży ze środowisk, które nie są w stanie docenić możliwości dziecka. Stąd ważna jest identyfikacja i rozpoznanie uczniów zdolnych wywodzących się z zaniedbanych środowisk, które nie pobudzają do pracy nad własnym rozwojem. Dzieci wybitnie uzdolnione interesują się w okresie szkolnym wieloma różnymi dziedzinami wiedzy oraz angażują się chętnie w działalność sportową i społeczną. Rodzicom takich dzieci zaleca się wspieranie ich w każdym nowym obszarze aktywności do czasu, gdy ich zainteresowania się skryształizują i same będą potrafiły wybrać kierunek dalszego kształcenia.

III. Mity i fakty dotyczące wybitnie zdolnych dzieci

Mity	Fakty
Wybitne uzdolnienia u dzieci to w rzeczywistości tylko nadmierna ambicja rodziców.	Rodzice często nie są świadomi tego, jaki potencjał intelektualny reprezentują ich dzieci.
Wybitne uzdolnienia u dzieci są efektem wybujałej fantazji ich rodziców.	Wybitnie uzdolnione dzieci są z natury ciekawe świata i żądne wiedzy.
Wybitne zdolności rozwijają się same w trakcie dorastania dziecka.	Wybitne zdolności zanikają bez wsparcia i pozytywnych bodźców z otoczenia.
Wybitnie zdolne dzieci po otrzymaniu wsparcia miałyby w szkole same szóstki.	Wiele wybitnie zdolnych dzieci ma poważne problemy w szkole.
Każdy rodzaj wsparcia zwiększa tylko przewagę wybitnie zdolnych dzieci nad pozostałymi.	Dzieci wybitnie uzdolnione, które nie otrzymują wsparcia, trafiają nawet do szkół specjalnych.
Należy hamować rozwój dzieci wybitnie zdolnych, aby się nie stały aroganckie.	Dzieci wybitnie zdolne stają się aroganckie, gdy się bezsensownie hamuje ich rozwój.
Wybitnie zdolne dzieci powinny się nauczyć cierpliwie czekać.	Wybitnie zdolne dzieci potrzebują intelektualnej aktywności i chętnie się uczą.
Rodzice powinni pozwolić swoim wybitnie zdolnym dzieciom być dziećmi.	Wybitnie zdolne dzieci działają z własnej inicjatywy i są na swój własny sposób dziećmi.
Wybitnie zdolne dzieci muszą się nauczyć dopasowywać do otoczenia.	Nie da się obniżyć potencjału intelektualnego dziecka przez naciśnięcie odpowiedniego

	guzika.
Depresyjne nastroje wybitnie zdolnych dzieci są wynikiem nadmiernej ambicji rodziców.	Depresyjne nastroje wybitnie zdolnych dzieci są wynikiem niewystarczających intelektualnych wymagań stawianych im w szkole i przedszkolu.
Wybitnie zdolne dzieci powinny więcej czasu spędzać z rówieśnikami zamiast tyle czytać.	Wybitnie zdolne dzieci uwielbiają czytać i nie wolno im tego zabraniać.
Wybitnie zdolne dzieci powinny umieć pomóc sobie same.	Wybitnie zdolne dzieci bez wsparcia otoczenia nie znajdują odpowiednich wyzwań intelektualnych i rezygnują z poszukiwań.

Bibliografia:

Uczeń zdolny, Wiesława Limont, GWP, Gdańsk, 2010

Dzieci zdolne, Mirosława Partyka, CMPPP, warszawa 2000,

Jak rozpoznać uzdolnione dziecko, F.J. Monts, J.H. Ypenburg, Kraków, 2007